

GENERALUL GHEORGHE BĂGULESCU ȘI COLECȚIA SA DE ARTĂ EXTREM-ORIENTALĂ

de STELUȚA BOROĞHINĂ

Abstract. General Gheorghe Bagulescu's art collection and his Sino-Japanese art collection. We will present the sinuous history of an important Far Eastern art collection, gathered in the Interwar Period by a less known art collector in today's Romania, yet acknowledged abroad: Gheorghe Bagulescu's art collection.

An erudite and an art lover, Gheorghe Bagulescu has combined the undisputed literary merits, the diplomatic career and the art collector-connoisseur vocation. The passion for the Far Eastern history, philosophy and art has been reflected, thanks to his literary talent, in the novel *Yamato Damashii*, as well as in the determination with which he has built his art collection, becoming one of the most important and respected Far Eastern art collector in the world.

The history of this art collection is intertwining with his personal history, marked by the tribulations of his military and diplomatic career. We are witnessing several unprecedented aspects: the Far Eastern art-collecting objects during his mission as a military attaché in Japan, bringing them into the country and displaying them at the Romanian Athenaeum between 1939–1940, the donation of his art collection to the Romanian state, the withdrawal of this donation, thus Romania losing the chance to have a museum dedicated to Far Eastern art.

After the war, the art collection accompanies General Bagulescu in his exile and subsequently becomes part of an international disputed inheritance. A large part is exhibited at the Menton Museum, another part is found in the Far Eastern Art Gallery at the National Museum of Art of Romania, some of the objects had been exhibited at the British Museum, and others had been spread out in private art collection.

This work is a plea to restore in the contemporary conscience, the memory of a refined Romanian connoisseur of the Sino-Japanese art and of his unique art collection in Romania. As with the future opening of the Far Eastern Art Gallery at the National Museum of Art of Romania, we are hoping to see an exhibition that would bear the name of Bagulescu, the art collector.

Keywords: General Gheorghe Bagulescu, connoisseur, art collection, Far-Eastern art, museum.

Preambul

În Occident, japonismul – preferința pentru obiectele de artă japoneze, precum și influența artei extrem-orientale asupra celei occidentale – a survenit la sfârșitul secolului al XIX-lea, reflectând atracția către exotism. Putem considera japonismul, promovat în cadrul Expozițiilor Universale, ca un prim curent cu tendințe de „mondializare”, cuprinzând Europa, America și Asia.

În România, atracția către exotism nu a avut aceeași dimensiune. Ceea ce a ajuns în cultura și societatea românească a avut semnificația unui fenomen mimetic, manifestat mai ales prin cazuri particulare, însă de asemenea valoare încât putem defini o istorie, precum în cazul colecționismului obiectelor de artă extrem-orientală. Modelul urmat în țara noastră a fost cel occidental, în special cel de sorginte franceză, dată fiind prezența masivă a boierimii române la studii în Franța, aceasta asigurând, pe lângă o educație de tip francez, și un contact nemediat cu fenomenele artistice ale momentului.

În scurta istorie a colecționismului românesc, cel de artă extrem-orientală joacă un rol neașteptat de important. Gustul pentru japonism, deși nu a ajuns o modă în societatea românească, s-a manifestat în cazul unor colecționari împătimiți, ceea ce a făcut ca apariția colecțiilor de acest fel să fie aproape sincronă cu apariția marilor colecții românești de artă. Cele câteva colecții importante de artă asiatică de la noi: ale regelui Carol I (1839–1914), profesorului Ion Cantacuzino (1863–1934), profesorului George Oprescu (1881–1969), generalului Gheorghe Băgulescu (1890–1963), pot fi considerate excepții, ele nedefinind un fenomen amplu precum cel al constituirii colecțiilor similare occidentale.

În cazul lui Gheorghe Băgulescu (care a locuit o vreme îndelungată în Japonia și în China), putem vorbi despre cea mai importantă colecție de acest gen din România. Soarta acesteia a fost strâns legată de peregrinările lui, suferind vicisitudinile istoriei, dimpreună cu creatorul său. Colecția de artă extrem-orientală a generalului Băgulescu merită o atenție deosebită. Acesta poate sta alături de cei mai rafinați *connaisseurs* ai timpului său: bogat, cult, însușindu-și temeinic cultura japoneză, făcând parte din acei diplomați-colecționari, recunoscuți la nivel european.

Gheorghe Băgulescu: militar, diplomat, scriitor și colecționar

Gheorghe Băgulescu s-a născut la 1 noiembrie 1890, în Flămânda, județul Teleorman. În anul 1907 a absolvit ca șef de promoție Liceul Nicolae Bălcescu din Bârlad, apoi Școala Militară de Ofițeri de Infanterie, urmând un stagiu la Școală Regională de Schi și Alpinism din Briançon, Grenoble, și cursul de informații la Școală Superioară de Război, din Franța.

A intrat în armata română în 1912, deținând, de-a lungul carierei militare, diferite funcții de comandă. În 1913 a fost mobilizat și a participat la Războaiele Balcanice și, în 1916, la Primul Război Mondial. A luat parte la bătăliile de la Oituz, Mărăști, Mărășești, Nămolosa, Galați. A fost răsplătit cu Ordinul „Mihai Viteazul”, Clasa a-III-a. Ulterior, tot pentru fapte de vitejie, a primit Ordinul „Steaua României cu Spade”, Ordinul „Coroana României”, Ordinul „Sfântul Vladimir”, Clasa IV cu Spade și Medalia „Avântul Țării”.

În anul 1924, a fost judecat în urma publicării unui text în care a atacat Tratatul de Pace de la Buftea din 1918, semnat la încheierea Primului Război Mondial. Așa cum reiese și din ziarele vremii¹, a avut loc o mișcare de solidarizare a opiniei publice la care s-au alăturat și cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul”. În final, Băgulescu a fost achitat.

În 1926, la București, s-a căsătorit cu Elena Dimitriu (de cetățenie franceză). Din această căsătorie a rezultat o fiică, Elena Georgiana, născută la 7 decembrie 1926, naș fiind Octavian Goga.

Pictorul Horațiu Dimitriu (rudă apropiată din partea soției), care urmărea lecții de pictură cu Dimitrie Cabadaief și Gheorghe Baba (tatăl lui Corneliu Baba) și se perfecționase la München și Paris, în special în arta gravurii, l-a instruit pe tânărul colecționar în domeniul gravurii, stampelor și picturii². Influențat de voga japonismului parizian, Băgulescu s-a simțit atras de misterul și de frumusețea artei asiatice. Mutat fiind cu serviciul la Marele Cartier General aflat în București, a început să colecționeze și obiecte de artă extrem-orientală. Încă din tinerețe fusese atras de arta populară românească: aflat pe front, colecționa costume, ceramică, icoane vechi românești, ulterior covoare, mai ales din cele realizate în Oltenia (scoarțe)³.

Erudit, literat, frecventa cercurile intelectualilor și aristocraților vremii. La Peleş, a vizitat colecția de artă extrem-orientală a familiei regale realizată, în majoritate, de regele Carol I, colecție care cuprindea stampe, obiecte sculptate în jad, coral, fildeș și bronz, vase de porțelan de mare frumusețe create în secolele XVII–XIX. Această ocazie i-a amplificat pasiunea față de arta veche japoneză, chineză, tibetană și indiană.

Cu o cultură deosebită, colonelul Gheorghe Băgulescu era recunoscut ca unul dintre cei mai instruiți militari, cunoscător a mai multor limbi de circulație internațională (vorbea curent franceză, italiană, engleză și germană). Apreciat în înalta societate militară și politică, era invitat și la recepțiile organizate de regele Carol al II-lea. Toate acestea au determinat numirea sa ca atașat militar la Tokyo, în anul 1934. Alegerea s-a dovedit judicioasă, nu numai pe plan politic, Băgulescu propagând cultura și arta românească, atât în Japonia, cât și în lumea întreagă, prin activitatea sa și prin multele emisiuni transmise de Radio Tokyo, prezentate de diplomatul român în limbile japoneză, engleză și franceză.

În cadrul Asociației Chuo Gishi Kwai, care număra în rândurile ei cele mai reprezentative personalități ale Japoniei, a ținut numeroase conferințe: „Spiritul românesc în poezia și cântecele populare”, „Orașele României” și „România pitorească”. A scris și numeroase articole în presa niponă, traducând, atât cântece și

¹ *Gazeta Bucureștilor*, 11/24 septembrie 1918; *Mișcarea*, 7 septembrie, 1918; *L'Indépendance Roumaine*, 6 Septembre, 1918.

² Vasile Parizescu, *Viața ca o pasiune.*, București, 2008, p. 151–166.

³ Aceste date provin din surse directe, urmare a discuțiilor autoarei cu Monica Alice Negrescu (nepoată și moștenitoare directă a lui Gheorghe Băgulescu), în perioada 2013–2014.

poeme populare românești, cât și opere eminesciene⁴. De altfel, talentul său literar s-a manifestat și anterior, până să ajungă atașat militar, naval și aeronautic al României la Tokyo, ca autor al unor volume legate de experiența de război, de pe front⁵.

Contele Matsudaira, președintele Asociației Eiraku, reprezentant în Casa Nobililor, îi scria la 25 iunie 1936, printre altele: „Grație dumneavoastră noi am fost fericiți și am avut norocul să cunoaștem pentru prima oară situația țării dumneavoastră și deci puși în măsură de a mări relațiunile amicale dintre țările noastre. Mărturisim că pentru întâia oară am auzit vorbindu-se de România”⁶.

În Japonia, Gheorghe Băgulescu a început scrierea romanului *Yamato Damashii*⁷ („Suflet japonez”), inspirat din legenda celor patruzeci și șapte de ronini din Aku. Planul acestei trilogii a fost conceput la sfârșitul anului 1935 și expus, în același an, la Asociația Chuo Gishi Kwai, Tokyo. În anul 1938, colonelul Băgulescu a fost singurul străin primit ca membru al acestei înalte instituții care grupa elita sufletului japonez. Pentru întreaga sa activitate literară a fost distins cu Marele premiu pentru literatură (*Grand Prix de Littérature*) iar pentru trilogia *Yamato Damashii*, a fost decorat cu Legiunea de onoare, devenind Membru al Academiei de Litere și Arte (Académie des Lettres et des Arts) din Paris⁸.

Dovadă a pasiunii sale pentru civilizația extrem-orientală stau următoarele studii: *Artă japoneză și Artă chineză*, (ilustrate cu obiecte de artă din colecția autorului); *Schițe japoneze și Istoria Japoniei*, (ilustrate cu gravuri din epocile respective); *Extremul Orient (China și Japonia). Situația politică, economică și militară, după observațiuni și note personale*.

Fiind nevoit, prin natura funcției sale, să se deplaseze în multe regiuni ale Japoniei, în Coreea sau în China, Băgulescu se documentează continuu despre viața oamenilor din Orientul Îndepărtat, despre filosofia și credința lor, despre istoria milenară, și, mai ales, despre arta realizată de creatorii, de cele mai multe ori, necunoscuți. Își angajează profesori pentru însușirea limbii japoneze, colindă vechile temple dar și magazinele în care se vindeau diverse obiecte de artă.

Descoperă pictura japoneză, coreeană și chineză, gravura pe rulouri de lemn (stampa), porțelanul și ceramica, armele albe și de foc, discretele paravane pictate uluitor de sintetic, dar și pe acelea cu intarsii de sidef, fildeș, jad sau magmă vulcanică, cu un acord cromatic desăvârșit și cu un desen având o temă legată de utilitatea lor (de ceea ce trebuia să „ascundă” în spatele lor), statuetele și vasele de porțelan, de bronz, din argilă și cărămidă arsă, sticlele și jadalul sau coralul, pietrele prețioase și combinarea lor pe diferite piese, apoi mobilierul, fildeșurile și vestimentația bogat brodată pe mătase.

Gheorghe Băgulescu este unul dintre pușinii colecționari la nivel european, interesat nu doar de frumusețea și raritatea operei de artă, ci și de originalitatea și autenticitatea ei. Ajunge, destul de repede, el însuși expert, mai ales în pictura japoneză. Cu timpul, devine un recunoscut colecționar, apreciat pentru cunoștințele lui în domeniul civilizației extrem-orientale, așa cum este oglindit și în ziarele vremii⁹.

Meritele sale îi sunt recunoscute și la nivel înalt. Din comunicatul oficial al Casei Imperiale transmis la radio, prin Agenția de Presă Domei, aflăm că: „Majestatea Sa Împăratul Japoniei a binevoit să decerneze sâmbătă, 14 ianuarie (1939), ordinul Tezaurul Sacru, clasa a III-a, Colonelului Gh. Băgulescu, Atașatul Militar, Naval și Aeronautic al României în Japonia, ca recunoștință pentru serviciile eminente pe care colonelul le-a adus relațiilor amicale dintre România și Japonia. Colonelul Băgulescu este un cunoscător adânc al spiritului japonez și un distins cercetător al culturii și artei japoneze”¹⁰.

⁴ Vasile Parizescu, *op. cit.*, p. 153–154.

⁵ Locotenent G. Băgulescu, *Rânduri de la Frontieră*, Tipografia Georgescu, Craiova, Str. Știrbei-Vodă nr. 35; *Zile de Energie. Impresii și povestiri de pe front 1916–1917*, Institutul de arte grafice C. Sfetea, București, 1919; *Zile Triste*, (cu prefața autorului, Capitanul G. Băgulescu și cu o scrisoare de Nicolae Iorga), Editura Tipografiei „Lupta”, N. Stroilă, Calea Victoriei 113, 1919; *Antiquitas rediviva* (roman istoric), Craiova, 1926 (cu o recenzie semnată de Nae Ionescu în același an).

⁶ Vasile Parizescu, *op. cit.*, p. 151–154.

⁷ Romanul, alcătuit din trei volume: *Shoguni, Daimyo, Samurai* (vol. I), *Nedreptate, credință, răzbunare* (vol. II), *Două sute de ani mai târziu* (vol. III); a apărut inițial în limba franceză și engleză, tradus în limba română în 1939 și, în limba japoneză, în 1943.

⁸ <http://www.portail-menton.com/menton-palais-carnoles.php> (accesat în aprilie-mai 2015).

⁹ *Un muzeu de artă extrem-orientală la București* în *Universul*, 23 apr. 1939; Gr. L. Trancu-Iași, *Colonelul Băgulescu* în *Universul*, 20 dec. 1939, p. 1–2; *De la expoziția de artă chino-japoneză* în *Universul*, 16 febr. 1940; *Donațiunea d-lui general G. Băgulescu* în *Universul*, 17 mart. 1941; V.B., *Artistice-Culturale/Expoziția de artă chino-japoneză* în *Universul*, 9 decembrie 1939, p. 9; *Arta chino-japoneză. Conferința d-lui colonel Gh. Băgulescu* în *Universul*, 20 ian. 1940.

¹⁰ Vasile Parizescu, *op. cit.*, p. 158.

Alcătuirea colecției. Expoziția de artă sino-japoneză deschisă în anul 1939 la Ateneul Român

În 1939, încheierea misiunii în Japonia îi pune numeroase probleme privind transportul mării sale colecții spre țară: conservarea, împachetarea, așezarea în lăzile special comandate, formalitățile pentru scoaterea bunurilor, mai cu seamă că numărul acestora se ridica la câteva mii de obiecte. Spirit militar, a făcut inventarele fiecărei lăzi, numerotate de la 1 la 238, mare parte dintre ele având dimensiuni generoase, de 2×2×2 metri. De asemenea, a întocmit și un document cuprinzând piesele care ar face obiectul organizării unei expoziții. O muncă laborioasă, având în vedere că, la plecarea din Tokyo, întreaga colecție cântărea peste 10 tone¹¹.

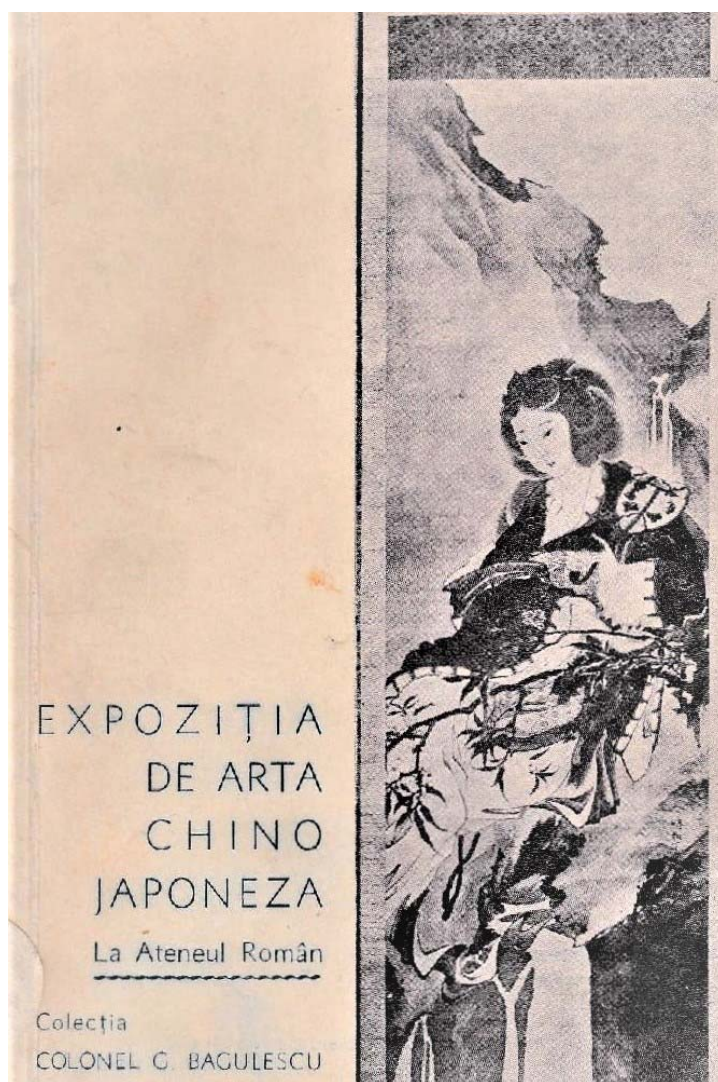

Fig. 1. Coperta catalogului *Expoziția de artă chino-japoneză de la Ateneul Român, Colecția Colonel G. Băgulescu*, care a avut loc la București, decembrie 1939 – iunie 1940

Imediat după sosirea în țară, Gheorghe Băgulescu l-a informat pe regele Carol al II-lea despre situația politică internațională, poziția Japoniei și intențiile Axei. Cu acest prilej, și-a exprimat dorința de a organiza o expoziție la Ateneul Român și un muzeu de artă extrem-orientală pe Insula Trandafirilor din Parcul Herăstrău, fiind conștient că expunerea colecției necesita o amenajare specială. Operele pe care le deținea ar fi fost donate statului, îmbogățindu-i astfel patrimoniul cultural și artistic. Condiția era construirea muzeului din Parcul Herăstrău. De asemenea, colonelul Băgulescu a alocat suma de 900 milioane lei ca avans pentru

¹¹ Detalii menționate de Băgulescu în textul introductiv al Catalogului *Expoziția de artă chino-japoneză de la Ateneul Român, Colecția Colonel G. Băgulescu*, Atelierele „Universul”, București, 1939.

ridicarea clădirii viitorului muzeu¹². Cu acest prilej, Băgulescu i-a dăruit regelui câteva picturi chinezești și japoneze, bronzuri vechi, piese de jad și de fildeș. Aceste obiecte de artă au fost luate de rege în exil, fiind păstrate de Elena Lupescu, până la moartea sa. Conform inventarelor moștenirii regelui Carol de la Vila Mar y Sol din Estoril (Portugalia) din 1953, și a celor de la moartea Elenei Lupescu din 1978, regăsim un număr de obiecte de artă, semnificative ca valoare, semn că acestea nu au fost înstrăinate¹³. Obiectele se află actualmente în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României. Printre acestea regăsim: 20 obiecte mai importante din piatră semiprețioasă și fildeș reprezentând flori sau animale, artă japoneză, stampe, statuete de jad de mici dimensiuni, o masă de jad și 4 covoare de perete chinezești¹⁴.

În noiembrie 1939 a avut loc deschiderea Expoziției de Artă Chino-Japoneză, „Colecția Colonel Gheorghe Băgulescu”, sub auspicii înalte și în prezența unor mari personalități politice și culturale, la Ateneul Român, în Rotonda Centrală și în Rotonda Circulară de la subsol. Expoziția a fost deschisă până în iunie 1940.

În catalogul expoziției, Gheorghe Băgulescu scria: „În adunarea obiectelor de artă chino-japoneză am fost călăuzit de următoarele:

1. Gândul că și românii mei, care nu au putut vizita China și Japonia, să-și facă o idee mai justă asupra manifestațiilor sufletești, culturale și artistice ale acestor două națiuni, cu civilizație multimilenară, națiuni ce însumează peste un sfert din populația globului.

2. Gândul de a pune la îndemână tineretului nostru studios un material artistic, prin înființarea unui muzeu de artă chino-japoneză, muzeu pe care-l vom dăruii țării, fără nicio pretenție. Am adunat această colecție fără sprijinul nimănui din țară sau străinătate, fiindcă țara în ultimul deceniu a fost ocupată cu chestiuni vitale, iar ajutorul străin nu-l puteam primi, fiindcă nu-mi da voie demnitatea.

3. M-am străduit, să colecționez, fără să cer ajutorul cuiva, obiectele de artă extrem-orientală, în dorința de a fonda în România un muzeu, pe care să-l dăruiesc țării. Și-i încredințez pe cititori că va fi unul dintre cele mai de seamă muzee din lume”¹⁵.

Colecționarul Băgulescu îi avertiza pe vizitatorii expoziției de la Ateneul Român că nu vor putea vedea de la bun început chiar tot ce adunase de-a lungul timpului. Găsise însă rezolvarea acestui neajuns: înlocuirea, din timp în timp, a pieselor din expoziție cu altele din impresionanta sa colecție. Impresionantă era, atât prin multitudinea și varietatea obiectelor cât și prin vastul arc de timp pe care îl acopereau.

Având în vedere numărul foarte mare al obiectelor de colecție, în expoziție nu a putut fi expusă decât o mică parte din obiecte (în fapt, doar o șesime). Ca urmare, după cum se menționează la sfârșitul catalogului, au fost expuse doar 261 de „numere” de pictură din 726 câte erau în colecție (cum spunea colecționarul, un „număr” cuprindea adesea mai multe picturi, ajungând până la 24 de bucăți cazul picturilor de Motonobu-kanō, la care un număr cuprinde 24 de kakemono-uri cu peisaje, plante și păsări sau al unui Chiknuden, cu 12 peisaje); 2 paravane mari, din 12; 9 paravane mici, din 18; 178 de gravuri, din 2.017; peste 46 de sculpturi în lemn, bronz, porțelan, fildeș, granit, din 114; 74 de vase, farfurii, cupe, din circa 250, realizate în bronz, argilă, porțelan, argint, aur; peste 90 de alte obiecte (lanterne, brule-parfum, paftale, dragoni, clopote budiste, cai din argilă, lemn sau fildeș, capete de zei din argilă, fildeș, piatră sau argint, măști și diademe, sfeșnice și cutii de jad, argint și aur; netsuche-uri, oglinzi din bronz și argint). Colecția cuprindea bunuri a căror vechime era impresionantă, începând cu obiecte datând cu câteva milenii dinaintea erei noastre până la piese de secol XIX, picturi și obiecte realizate de cei mai mari artiști chinezi și japonezi, precum și piese tibetane de valoare deosebită. Se aflau piese din vremea dinastiilor chineze Shang, Chow, Han, Tang, Sung, Yuanar, Ming, K'ang Hsi sau din epocile japoneze Suiko, Tenchi, Nara, Kamakura, Muromachi, Toyotomi, Tokugawa, Meigi, Taishō și Showa.

Din înșiruirea titlurilor câtorva dintre obiectele expuse putem deduce cât de variată era gama tematică a acestora: *Chinezoaice în grădina, Cocori, Cortegiul zeiței, Scenă celestă, Filozof chinez în pădurea de bambu, Cascadă, Tigru și bambu, Samuraiul și iubita, Cireș în floare și pasăre, Japonez sub cireșul înflorit, Cei șapte filozofi, Barcă în apus de soare, Templu, Marea interioară, Doi cormorani în zbor, Stânjeneii, Bufniță, Două gheșe cânta la shamise, Muntele Fuji, Înger budhist, Curtizana, Japoneză privește cu tristețe*

¹² Informații furnizate autoarei de Monica Alice Negrescu și de Vasile Parizescu, bun amic al Elenei Dimitriu, în perioada 2013–2014. (A se vedea și nota 3).

¹³ Diana Mandache, *Moștenirea Elenei Lupescu și statul comunist*, București, 2017, p. 162–168.

¹⁴ Arhiva M.A.E., Succesiunea Elena Lupescu, Proces verbal încheiat 10 iunie 1988. *apud.* Diana Mandache, *op. cit.*, p. 167–168.

¹⁵ Catalog: *Expoziția de artă chino-japoneză de la Ateneul Român, Colecția Colonel G. Băgulescu, Atelierele „Universul”*, București, 1939, p. 44–45.

îngălbenitul frunzelor. Repertoriul obiectelor decorative era amplu: bronzuri, sculpturi, ceramică, lacuri cuprinzând statuiete de zeități, oglinzi de bronz, vase din porțelan și jad, figurine de animale, sculpturi lăcuite și delicate netsuke din fildeș. Enumerăm câteva piese semnificative, preluate din catalogul expoziției: *Vas de bronz cu dragon*, *Pagodă din bronz*, *Budha cu coroana de fildeș*, *Vas mic irizat din porțelan*, *Vas verde cu chinezoaice în costum roșu*, *Zeița Kwannon în porțelan*, *Dragon roșu*, *Vas cu liliaci*, *Licorn păzind intrarea templelor*, *Zeu siamez*, *Farfurie din porțelan Imari*, *Vas Arita din alabastru*, *Vas cu emblemă shogunilor Tokugawa*, *Vas cu peisagii chineze*, *Cutiună în lac de aur*, *Sabie cu teacă roșie*, netsuke: *Japoneză în dansul leului*, *Japoneză la preumblare*. Și în cazul acestor piese ale colecției, deși foarte condensate, notațiile din catalog aduc adesea lămuriri utile¹⁶.

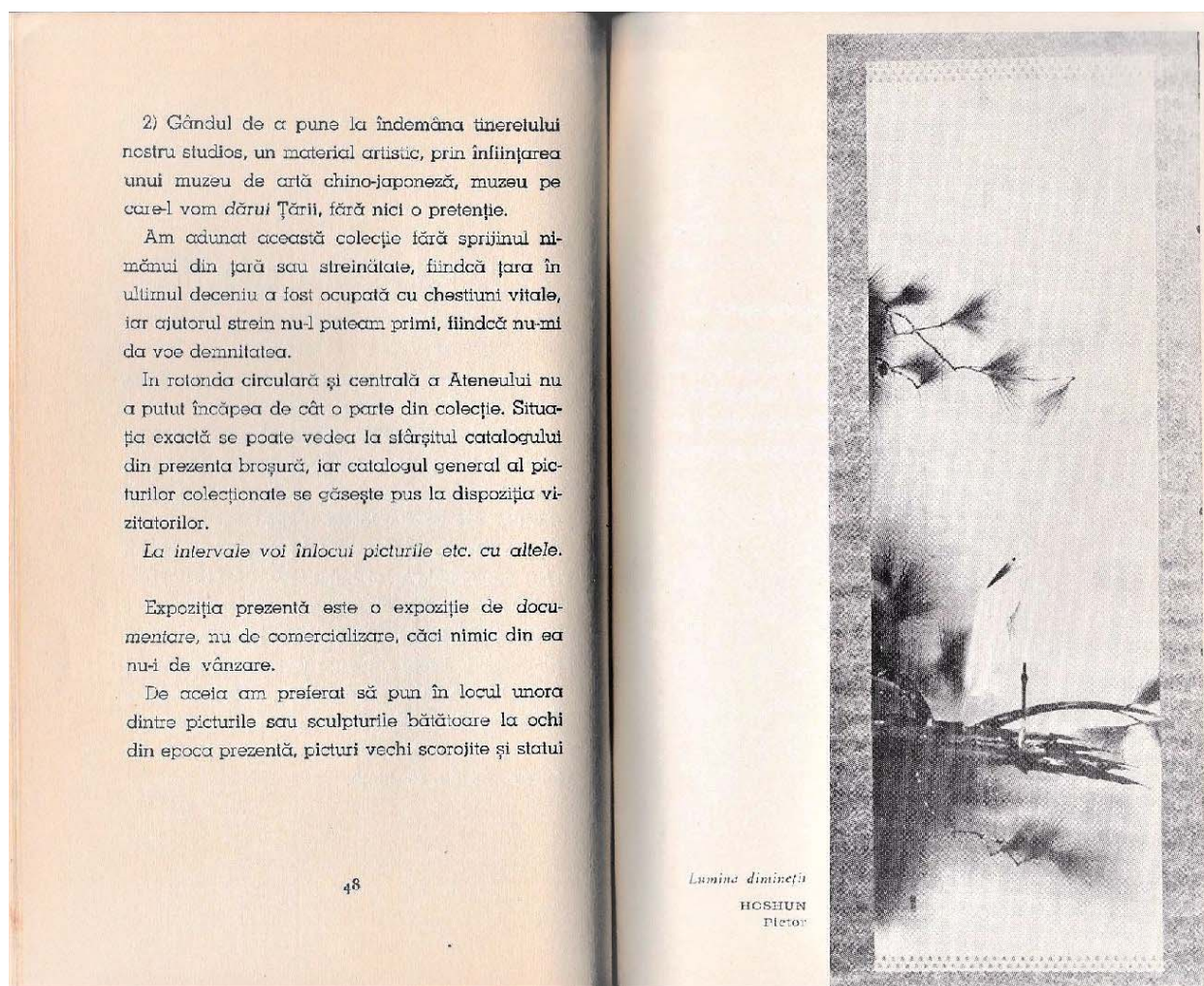

Fig. 2. Pagini din catalogul *Expoziția de artă chino-japoneză de la Ateneul Român, Colecția Colonel G. Băgulescu*, cu o parte din prezentarea autorului și cu ilustrația lucrării pictorului Hoshun, *Lumina dimineții*, pictură expusă în rotonda mare a Ateneului, apărut în catalog la secțiunea de pictură chineză, exponat nr. 163.

Citind comentariile entuziaste ale colecționarului asupra picturilor incluse în expoziție, privitorul putea afla o serie de date exacte, precum perioada în care a trăit un autor sau altul și școala căreia îi aparținea. Putea afla de pildă, că artistul japonez Hanabusa Ichiō (1652–1724) era „înființator de școală”, că Sakai Hōitsu (1761–1828) este „marele pictor al florilor”, sau că Ogata Kōrin (1658–1716) era definit ca „mare pictor decorator”, iar Tanomura Chikuden (1777–1835) era considerat „un mare peisagist”. Despre Shiba Kōkan (1747–1818) se preciza că este „primul japonez care a început să picteze în gen european”, iar lui Takahashi Shōtei (1871–1945), pictor japonez activ în perioada interbelică, i se asocia sintagma „pictorul păsărilor”.

¹⁶ *Ibid.*, p. 11–19.

Fig. 3. Yamakawa Shuho, *Aki (Toamna)*, pictură expusă în rotonda centrală a Ateneului, apărut în catalog la secțiunea Pictură chineză și japoneză, exponat nr. 47.

De asemenea ca autor al catalogului ce a însoțit expoziția, colecționarul Băgulescu împărtășea convingerea că „nu se poate face judecarea unei arte, urmări progresele, stabili gradul de originalitate și influențele dacă diferitele ei manifestațiuni nu sunt situate în timp”. Meritorie, chiar dacă nu fără reproș (din punctul de vedere al cunoștințelor actuale) era și încercarea colonelului Băgulescu de a puncta evoluția în timp a picturii, sculpturii, arhitecturii și a artelor decorative din cele două țări, de a reliefa dominantele fiecărei epoci, de a atrage atenția asupra anumitor teme de inspirație sau de a-i menționa pe cei mai dăruți artiști. Colecționarul era încredințat că: „Numai arta străbate milenii, ducând renumele nației în mijlocul căreia s-a născut. Un vas de bronz sau de argilă fragilă, acoperit de pulberea primului secol, apare concret în față noastră după 3–4 milenii și vorbește o limbă pe care o înțelege toată lumea”¹⁷.

Un element de noutate pentru vremea respectivă în colecționismul românesc și european, este faptul că Gheorghe Băgulescu a avut exponatele însoțite de certificate de autenticitate, eliberate de către experții din

¹⁷ *Ibid.*, p. 15.

Japonia. Cât de corect fuseseră întocmite acestea, este evident, o altă problemă, ce nu-i poate umbri în niciun fel buna-credință.

Presa a publicat numeroase articole elogioase la adresa expoziției, al entuziasmului și al patriotismului colecționarului care cheltuisese o avere imensă pentru adunarea unui asemenea patrimoniu artistic (deținut de o persoană fizică) inexistent, la acea oră, în nicio țară din lume. Expoziția, deschisă timp de 6 luni (10 decembrie 1939–10 iunie 1940) a constituit o revelație pentru amatorii de artă și, cum era de așteptat pentru un astfel de eveniment, a fost amplu comentată de întreaga presă a vremii¹⁸.

Încurajat de interesul stârnit de colecția sa în rândurile opiniei publice și printre colecționarii de artă, colonelul Gheorghe Băgulescu a dorit să înfăptuiască un act cultural și patriotic de care să-și lege numele. În consecință, a intenționat să construiască, în București, o clădire-muzeu, sinteză a arhitecturii extrem-orientale, unde să-și adăpostească colecția pe care să o prezinte, în permanență, marelui public. Nu a putut să-și realizeze imediat dorința, dată fiind situația politică internațională.

În septembrie 1940, când a devenit general, planul lui părea pe cale să se concretizeze. La 12 martie 1941, secretarul general al Asociației de Amiciție Japonezo-Română făcea cunoscut în presă că Gheorghe Băgulescu „a donat prin act autentic întreaga d-sale colecție de artă extrem-orientală și de picturi românești (nespecificate) care cuprindea 726 de picturi, sculpturi în bronz, piatră, marmură din era precreștină, ceramici, porțelanuri, lacuri aurite, monede din primele timpuri în aur, argint și bronz, 12 paravane japoneze de mari dimensiuni, 18 de paravane de dimensiuni mijlocii, 2.017 de gravuri originale”¹⁹. Tot din ziarele vremii aflăm că donația s-a făcut sub rezerva că „viitorul muzeu să fie construit în timp de doi ani de la semnarea actului de donație” și că „s-a aprobat un spațiu pentru muzeu pe Insula Tradafirilor”²⁰. Terenul a fost solicitat de Asociația pentru Amiciția Japonezo-Română, iar proiectul muzeului, realizat de arhitectul State Baloșin, reprezentând o pagodă, a fost aprobat de cei în drept. În arhiva Primăriei Municipiului București, cercetătoarea Oana Marinache a descoperit planurile unui alt proiect pentru acest muzeu (de mai mici dimensiuni, adaptat cerințelor gustului european), aparținând arhitectului Christofi Cerchez (1872–1955). În final, a fost ales proiectul asemănător unei pagode, mult mai aproape de stilul nipon²¹.

Deși încheiase actele de donație, în ciuda tuturor promisiunilor că, în doi ani (1940–1941) se va construi muzeul pe Insula Trandafirilor, Băgulescu a constatat că ceea ce i se promisese nu se înfăptuise. Astfel, statul pierdea donația, deoarece termenul de realizare a muzeului era de doi ani, care între timp trecuseră.

Ratarea șansei de a avea un muzeu de artă extrem-orientală la București

Terminarea misiunii vechiului ambasador la Tokyo, impunea numirea unui nou. În aceste condiții, între anii 1941–1943, Gheorghe Băgulescu a fost numit ministru plenipotențiar și ambasador al României în Japonia, China și Manciuko²². Pentru a străbate drumul de peste 12.000 km. a fost nevoie de trei vagoane de tren care să cuprindă întreaga sa colecție²³. Faptul că a ajuns la destinație fără pierderi se datorează spiritului organizatoric, putând fi considerat deopotrivă, un conservator și un curator al propriei colecții (*avant la lettre*). În China, Băgulescu a adunat alte sute și mii de exponate valoroase.

Familiarizat cu mentalitatea și cultura japoneză și cu înaltele personalități ale acestei țări, generalul Băgulescu își continuă, pe lângă atribuțiile de ministru, atât activitatea de promovare a României cât și cea de colecționare a bunurilor de artă. Deschide, în 1941, la Tokyo, o expoziție cu lucrări de artă românească²⁴.

¹⁸ *Ilustrațiunea română*, 3 mai 1939; *Curentul*, 10 și 19 noiembrie 1939; *Universul*, 20 noiembrie, 14 și 23 decembrie 1939; *Progresul*, 1, 15 decembrie 1939 și 1 și 15 ianuarie 1940.

¹⁹ *Evenimentul zilei*, 13 decembrie 1939; *România*, 14 decembrie 1939 și 14 și 19 iunie 1940; *Curentul*, 15 decembrie 1939; *Curentul magazin*, 17 decembrie 1939; *Acțiunea*, 12 noiembrie 1940; *Curentul*, 12 martie 1941.

²⁰ *Curentul*, 8 aprilie 1941; Macheta Muzeului de artă chino-japoneză este reproducută în *Observatorul poporului*, din 20 octombrie 1940.

²¹ Oana Marinache, *Un vechiu arhitect din București*, București, 2012, p. 156–157.

²² Stat marionetă pe teritoriul Manciuriei, înființat în 1932 în urmă cuceririlor japoneze în China și abolit în 1945.

²³ Vasile Parizescu, *op.cit.*, p. 160–161.

²⁴ *Ibid.*, p. 153–154.

În anul următor Băgulescu publică *The New Religion*²⁵ („Noua religie”) în care își manifestă atitudinea pacifistă, contrară conducerii imperiale japoneze²⁶. Aceasta ia atitudine împotriva diplomatului român, marginalizându-l. Gheorghe Băgulescu părăsește Japonia (cu ajutorul armatei americane) instalându-se, în 1943, la Pekin. În același an, în urma poziției sale antinaziste pe care și-a exprimat-o public, a fost victima unui atentat nereușit, pregătit de Gestapo, la ordinul lui Adolf Hitler²⁷.

Terminarea războiului îl găsește la Pekin, însă în imposibilitatea de a părăsi orașul. Informat asupra întâmplărilor petrecute în țară, Gheorghe Băgulescu hotărăște să se expatrieze, mai ales după ce noua conducere comunistă, instalată în anul 1946, stabilește mari sancțiuni împotriva transfugilor și a foștilor demnitari aflați la posturi în străinătate, pedepsiți pentru trădare cu închisoare pe viață și confiscarea averilor. Odată cu venirea americanilor, prin intervenții ale diplomaților elvețieni, reușește să se îmbarce pe un vapor către Statele Unite, luându-și cu sine și colecția.

În final se stabilește în Franța, unde își aduce și impresionantul tezaur și unde mareșalul de Gaulle îi oferă azil politic²⁸. Departe de țară, intră în contact cu alți români aflați în exil, cu foști diplomați, încercând, prin organizațiile create în afara țării, să-și continue acțiunea împotriva regimului instaurat în România. Vinde, din când în când, câte un valoros obiect de artă, prin casele mari de licitații de la Londra, Geneva sau Paris²⁹.

Cunoscând situația din țară, se hotărăște să își doneze colecția, în integralitatea sa, orașului Menton, cu condiția expunerii sale permanente într-un muzeu. În acest scop, a discutat cu oficialitățile din Menton și din Nisa, pentru a-i asigura un loc în care să se constituie această colecție care să dăinuie și care să îi poarte numele. În perioada exilului francez, generalul Băgulescu a locuit la Nisa unde a posedat două imobile (Villa Blanche, pe Promenade des Anglais no. 165 și Winter Palace, pe Bd. de Cimiez no. 82). La această ultimă adresă unde colonelul a locuit efectiv, se afla și colecția sa de artă. Din păcate, nu au fost găsite imagini cu această colecție în niciunul din domiciliile sale.

Încă necunoscut până acum în istoriografia noastră, este faptul că generalul Băgulescu a dat în judecată guvernul Japoniei pentru încălcarea drepturilor sale, imunitatea diplomatică și blocarea conturilor bancare³⁰. Acesta a constituit un important precedent în jurisprudența internațională, la momentul decesului său, aflându-se încă în proces cu statul japonez.

În testamentul său (oficializat la 1 iulie 1960) se prevedea, printre altele, ca „întreaga sa colecție de artă română, chineză, și japoneză să rămână orașului Menton pentru a fonda un muzeu de artă la Menton, de preferință în Palatul Carnoles sau La Louvre Menton sau în alt loc pe Coasta de Azur”³¹. Aflase deja despre suferința incurabilă a ficei sale, decesul acesteia survenind în anul 1961, în România.

În 26 noiembrie 1963, la Nisa, generalul Gheorghe Băgulescu trece în neființă, funeraliile sale fiind menționate în presa locală. Conform legii franceze, nu se putea aplica prevederea de donație înscrisă în testament, deoarece colecționarul nu era cetățean francez (ca și în cazul lui Brâncuși).

Oficialitățile din Menton au întârziat aplicarea prevederilor testamentare³² ajungând, în final, la începutul anilor 1970, la concluzia că trebuie să informeze Ambasada României de la Paris despre existența colecției, solicitând să fie înștiințată familia defunctului, întrucât primăria orașului nu putea să primească donația. Ca urmare, Elena Dimitriu (soție) și Monica Alice Negrescu (nepoată, minoră, ca succesoare a mamei sale) au fost informate prin intermediul Ministerului Culturii și Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Oficial, s-a convenit ca o parte din colecție să fie lăsată orașului Menton (Musée des Beaux-Arts de Palais Carnolès), o altă parte să fie lăsată statului român (Muzeului de Artă al R.P.R.) pentru acoperirea taxelor succesoriale și a cheltuielilor efectuate în scopul deplasării specialiștilor români și a transportării bunurilor rămase, în țară, restul revenindu-i familiei.

²⁵ Format în două volume; publicat 5 ani mai târziu și în Franța: Georges Bagulesco, *La nouvelle religion*, Ed. Jean Vitiano, Paris, 1947.

²⁶ În 7 decembrie 1941 Japonia atacă Pearl Harbor, intrând astfel, oficial, în război împotriva S.U.A.

²⁷ Pentru o relatare a acestui episod, a se vedea Joseph Choate, *Douglas Mc Arthur as I Knew Him*, (Privately Printed by the Author), 1986, p. 41–43, p. 46, p. 79–80.

²⁸ Vasile Parizescu, *op. cit.*, p. 165.

²⁹ <https://www.e-periodica.ch/digbib/view?pid=ast-002%3A1953%3A7%3A%3A88&referrer=search#89> (accesat în februarie 2019), *Art News 1952/1953*: July 1952–March 1953, p. 80.

³⁰ Generalul Băgulescu a scris o carte pe această temă: *Instrument of Claims and Demands – General George Bagulesco claimant, vs. the Government of Japan, debtor*, Los Angeles, 1958.

³¹ Conform relatărilor experților de artă de la M.N.A.R., Viorica Vasilescu Dene, Carmen Răchițeanu și menționate de Petre Oprea în *Colecționari de artă bucureșteni*, București, 2007, p. 166–168.

³² În mod inexplicabil, există două inventare, primul, încheiat în 1964, (de notarul André Gouyer) și al doilea, dispărut ulterior, întocmit la patru ani după moartea sa, în anul 1967 (de notarul Alan Bourcier de Carbon de Previnquières). De altfel, deși nepoata sa, Monica Alice Negrescu, a fost parte constituantă a succesiunii, după cum notează Petre Oprea, *op. cit.*, p. 168, aceasta susține, în cadrul discuțiilor cu autoarea, (a se vedea notele 3 și 12) că problema succesorală nu a fost dezbătută cu familia.

Spre sfârșitul anilor '70 statul a obligat familia să-i vândă toate bunurile rămase, evident, la prețurile pe care le credea de cuviință comisia. Muzeul Național de Artă, având un important număr de lucrări provenite din colecția generalului Gheorghe Băgulescu a încercat să organizeze o expoziție dedicată special colecționarului. Ministerul Culturii, prin Consiliul Culturii și Educației Socialiste, a interzis aceasta, considerându-l pe Gheorghe Băgulescu un transfug. Cazul nu este singular, un alt exemplu celebru fiind cel al succesiunii Elenei Lupescu.

Muzeul din Menton expune obiecte de artă extrem-orientală care fac parte din moștenirile și donațiile a trei colecționari: generalul Gheorghe Băgulescu, ambasadorul Marcel Flory³³ și generalul Henry Nicholas Frey³⁴. Redutabila colecție de pictură a generalului Băgulescu cuprinde lucrări ale măștrilor: Utagawa Toyokuni I, Utagawa Kuniyoshi, Keisai Eisen, Utagawa Kunisada, Chikanobu Toyohara, Kikugawa Eizan, Utagawa Kunisada I, Katsushika Hokusai, Utagawa Hiroshige I, Utagawa Hiroshige II, Utagawa Toyokuni I, Shu-Shi En, Tchou Hi (Chikoukei), Suzuki Harunobu, Kano Yosen Korenobu, Horyu Goseda, Kaigetsudo Ando, Myakawa Choshun, Toshusai Sharaku, Katsukawa Shun'ei, Kikugawa Eizan, Kitagawa Utamaro, Soei Hitsu, Ungoku Tocho, Ungoku Settei. De-a lungul timpului, au fost organizate aici numeroase expoziții³⁵ dedicate lucrărilor (în primul rând de grafică) provenind din colecția sa.

De menționat este faptul că înainte de a muri, generalul Gheorghe Băgulescu a adăugat următorul codicil³⁶ la testament: „Doresc să fiu înmormântat în plină lumină, pentru a fi aproape de soare. În uniformă nu pentru spiritul militar, ci pentru că în aceste haine sunt impregnate amintiri din țara mea și din activitatea mea de a o apăra demn contra oricărei aserviri. Când timpul va permite, rog să fiu transportat la proprietatea mea de la Florica, dar numai într-o Românie liberă. O stelă să fie ridicată lângă mormântul meu în memoria celor morți în exil, departe de patria lor, de familiile lor, în memoria celor rămași în țară, închiși în închisori în lagăre sau nedreptățiți. Am suferit mult în această lume pentru adevăr și de aceea nu regret. Mai periculos decât bomba atomică pentru mine e demagogia care duce la anarhie, la dezechilibrul spiritului sau la dictatură [...] Am avut acest destin ingrat din prea multă dragoste de țară”³⁷.

Structura colecției Băgulescu: încercare de reconstituire

În cele ce urmează, dorim să realizăm o reconstituire a colecției generalului Băgulescu în ansamblul ei, punând la un loc toate datele cunoscute în prezent despre obiectele colecționate de acesta.

În perioada 1939–1940 colecția, alcătuită în Japonia cuprindea: 726 de „numere” de pictură, 12 paravane mari și 18 paravane mici; 2017 gravuri; 114 sculpturi în lemn, bronz, porțelan, fildeș, granit; 250 vase, farfurii, cupe, realizate în bronz, argilă, porțelan, argint, aur; 380 alte obiecte: lanterne, brule-parfum, paftale, dragoni, clopote budiste, cai din argilă, lemn sau fildeș, capete de zei din argilă, fildeș, piatră sau argint, măști și diademe, sfeșnice și cutii de jad, argint și aur; netsucke-uri, oglinzi din bronz și argint.

Generalul Băgulescu a continuat să mai achiziționeze foarte multe obiecte de calitate, cu precădere cât timp a stat în China. Majoritatea acestor opere, în cazul în care nu au fost înstrăinate, ar trebui să se regăsească în inventarul din 1964, întocmit la Nisa.

În prezent, obiectele de artă extrem-orientală din colecția Băgulescu se află, în majoritatea lor, la Musée des Beaux-Arts du Palais Carnolès (Menton) și la Muzeul Național de Artă al României. Printre cele mai valoroase, se numără și cele de la British Museum, căruia i-a vândut, în 1949 câteva piese³⁸. O mică parte se regăsește în importante colecții particulare din România.

³³ Marcel Flory (1909–1999) – donația sa, făcută în anul 1999, constă într-un fond de obiecte arheologice și de ceramică din diferite perioade și țări (mare parte, din China), picturi chinezești vechi și contemporane.

³⁴ Henry Nicholas Frey (1847–1932) – a lăsat moștenire orașului Menton colecția sa de mobilier chinez, din secolul al XIX-lea.

³⁵ De exemplu, expozițiile: *Hommage à Madame Chrysanthème*, (1973), *Techniques et histoire de l'estampe japonaise*, (1975), *Le Grand Maître de L'Estampe Japonais*, (2005–2006).

³⁶ Din spusele Monicăi Alice Negrescu, este vorba de o completare scrisă chiar în seara anterioară decesului său (pe 25 noiembrie 1963), pentru care deține o copie, dar testamentul original, olograf, din anul 1960, nu mai este de găsit.

³⁷ Acest citat apare în mai multe articole și site-uri, de exemplu: Mirela Neagoe, *Dorința celui mai bogat general argeșean a rămas neîndeplinită*, în ziarul *Argeșul*, 31 octombrie 2018; <http://www.jurnaluldearges.ro/index.php/component/k2/item/5747-generalul-gheorghe-bagulescu-un-diplomat-argesean-la-tokio> și <http://www.revistaagressive.ro/personalitati/22-dorinta-testamentara-a-celui-mai-bogat-general-argesean-nu-a-fost-indeplinita-inca.html> (accesate în iulie 2020). Diplomatul Mihai Epure (n. 1948), considerat (cu acordul Monicăi Alice Negrescu) biograful generalului Gheorghe Băgulescu, i-a dedicat acestuia două cărți: un volum documentar, *Aproape de Soare-Răsare*, 2002 (în care apare un întreg capitol referitor la testament) și o biografie romanțată, *Dor de Sakura*, 2007.

³⁸ <https://www.britishmuseum.org/collection/search?keyword=bagulesco> (accesat decembrie 2020). Este vorba de 3 obiecte achiziționate în 1949 de la Gen. George Bagulesco: vârfuri de săgeți și halebarde și un vas de bronz a căror vechime depășește două milenii.

Fig. 4. Fără autor, *Buddha*, epoca Tokugawa, statueta apărută în catalog la secțiunea de bronzuri, sculpturi, ceramică, lacuri (secția chineză), exponat nr. 102.

Obiectele expuse la Expoziția de la Ateneu, din 1939, ar fi trebuit să intre în patrimoniul proiectatului muzeu de artă extrem-orientală de pe Insula Trandafirilor. În urma eșecului acestui proiect, jumătate din obiecte au fost luate de Băgulescu înapoi în Japonia, iar cealaltă jumătate a rămas în țară, la familie. Imediat după terminarea războiului, când a fost clar că nu se va mai putea întoarce în țară din motive politice, colonelul îi ceruse soției să se separe, pentru a o proteja, atât pe ea, cât și pe fiica lor. Soția și-a reluat numele de fată, astfel încât, la momentul succesiunii, se numea Dimitriu (cetățenia franceză, pentru care nu exista solicitare personală de renunțare, a reprezentat un factor important în acest demers). Scutită de calvarul pușcăriilor, în anul 1950 a fost totuși dată afară din casa în care locuiseră³⁹.

În urma dezbaterii internaționale a succesiunii, bunurile s-au repartizat astfel: Musée des Beaux-Arts du Palais Carnolès (Menton) a primit 683 stampe și 58 kakemono-uri și familia (soția, Elena Dimitriu și nepoata, Monica Alice Negrescu), a primit 1.234 de gravuri japoneze, 101 kakemono-uri, 78 de obiecte de bronz, piatră, ceramică, fildeș, porțelan, lemn lăcuit, în total 1.613 bunuri de artă⁴⁰. Dintre aceste bunuri revenite familiei, peste 400 de obiecte variate de artă chineză și japoneză (paravane pictate, gravura,

³⁹ Vila din Calea Șerban Vodă nr. 14 (demolată abuziv în anul 1986) fusese primită ca dotă.

⁴⁰ Petre Oprea, *op. cit.*, p. 166–168.

ceramică, arme, sculptură și textile) și peste 900 de gravuri, au intrat ulterior, în anul 1973, în componența Muzeului Național de Artă al României.

În ceea ce privește bunurile rămase în țară, la familie, unele obiectele au fost vândute de soție și se află, în colecții private românești. De exemplu, Lica Gheorghiu (fiica lui Gh. Gheorghiu-Dej), amatoare de artă care, prin anii 1960, reușise să aibă o frumoasă colecție, a cumpărat câteva piese de mobilier, jaduri și porțelanuri, de la fiica și soția colecționarului. Piese ale lui Gheorghe Băgulescu se găsesc și în colecția particulară a lui Vasile Parizescu⁴¹ Alte piese din colecția generalului Băgulescu mai apar și la licitații internaționale, ca aceea de la Casa de licitații Piasa din Paris⁴².

Reamintim că familiei i-au revenit, în două ocazii, obiecte din colecție: ca urmare a separării survenite în 1940, când generalul s-a întors în Japonia, în țară rămânând jumătate din obiectele expuse la Ateneu, între 1939–1940 și ulterior, în urma dezbaterii succesore din 1970. Din această ultimă tranșă, în 1973, familiei i-au fost luate foarte multe din operele rămase, creându-se nucleul colecției care stă la baza secției de artă extrem-orientală din cadrul Muzeului Național de Artă al României.

De asemenea există date despre lucrări care au aparținut generalului Băgulescu și care au ajuns, fie în colecția profesorului Ștefan Nicolau (1896–1967), fie în colecția Kalinderu (de unde au dispărut în urma unui incendiu, dar au reapărut într-o colecție privată, donată ulterior statului, ca urmare, ar trebui să se regăsească la Muzeul Național de Artă al României sau la Muzeul Colecțiilor⁴³. Tot la Muzeul Colecțiilor de Artă, în colecția donată de frații Hrandt și Beatrice Avakian, se găsesc câteva obiecte din colecția Băgulescu⁴⁴. Fără a fi fost cercetate și cu puține șanse de a mai fi identificate, din colecția generalului Băgulescu mai făceau parte și 72 tablouri de pictori români (evocate testamentar) din păcate fără a fi specificate numele acestora. De menționat și existența în colecția sa, a unui exemplar în bronz al celei de a doua variantă a lucrării lui Constantin Brâncuși, *La muse endormie*, datând din 1920 care apare ulterior în colecția Katiei Granoff, din perioada în care aceasta a avut o galerie de artă la Nisa⁴⁵.

În prezent, obiectele de artă extrem-orientală din colecția Băgulescu se află, o parte la Musée des Beaux-Arts du Palais Carnolès (Menton), fiind bine puse în valoare, dar majoritatea lor covârșitoare, cele de la Muzeul Național de Artă al României, sunt expuse sporadic, în cadrul unor expoziții temporare tematice, fără a fi menționată proveniența lor. Se impune de la sine necesitatea revalorificării acestui patrimoniu important, în cadrul secției de artă orientală a Muzeului Național de Artă al României, ce urmează a fi redeschisă în curând.

Schimbarea de paradigmă: dispariția marilor colecții private

În anul 1948, în momentul înființării Muzeului de Artă, instituției i-au fost atribuite opere aparținând unor genuri artistice diverse. Grupul de piese orientale și extrem-orientale era alcătuit, în special, din exemplare aparținând artelor decorative, între ele aflându-se și câteva picturi japoneze. Vom menționa doar contribuțiile semnificative care au dat configurația actuală fondului de artă extrem-orientală, așa cum figurează ele în istoria oficială a Muzeului Național de Artă al României, conform cataloagelor întocmite de cercetătorul Carmen Brad⁴⁶.

Un prim nucleu îl constituie piesele care aparținuseră Casei Regale a României, trecute în patrimoniul statului, în anul 1948. Între ele se distinge lotul substanțial de jaduri, obiectele din agată, cuarț, coral. Cele peste 200 de lucrări au fost cumpărate prin strădania reginei Maria⁴⁷. Un număr mai redus de porțelanuri,

⁴¹ Vasile Parizescu, *op. cit.*, p. 158-159.

⁴² Piese vândute de PIASA sunt menționate în *Revista pentru pasionați. Antichități România*, Anul II, Nr. 2(8), Februarie–Martie 2005 (Grupaj realizat de M. Tudor și D. Toma), p. 74–81. Enumerăm câteva: un netsuke (manju), 2 okimono din fildes, un suport pentru pensule din bambus, o vază tronconică din gresie, 2 vase de porțelan din secolul al XVII-lea, un rulou imprimat, vândute în perioada 2003-2004.

⁴³ Vasile Parizescu, *op. cit.*, p. 159–160.

⁴⁴ Printre care, un platou japonez Kutani (secolele XVII–XVIII) care a fost expus la expoziția din 1939 de la Ateneu.

⁴⁵ Virgil Căndea, *Mărturii românești peste hotare*, vol. II, Ed. Academiei Române, București, 2011, p. 190, *apud* Sidney Geist, *Brancusi: A Study of the Sculpture*, Grossman Publishers, (179c, II 166c). Lucrarea este în bronz polisat cu h: 28,5 cm.

⁴⁶ Carmen Brad, *Arta chineză din patrimoniul Galeriei Orientale*, București, 1999, p. 9; *Pictura japoneză din patrimoniul Galeriei de Artă Orientală*, București, 1994, p. 10.

⁴⁷ Carmen Brad, *Arta chineză...*, p. 8, așa cum reiese și din Maria, Regina României, *Însemnări zinice*, Ed. Polirom, București, 2010–2012, obiectele au fost achiziționate cu precădere în deceniul al treilea al secolului trecut.

broderii, piese din metal, completează acest grup. Majoritatea acestor lucrări provin din colecția regală adusă din reședințele regale.

În patrimoniul Muzeului Național de Artă al României, a intrat, tot în anul 1948, un alt lot de piese care fuseseră deținute de Muzeul Toma Stelian. Acest muzeu fusese întemeiat în 1925 prin efortul financiar al colecționarului român și a beneficiat de o serie de donații și legate testamentare ale unor colecționari precum Mihai Ciucă, Maria Stănculeanu și Ion Cantacuzino. Aceștia au completat colecția de artă românească și europeană cu prețioase obiecte chinezești de artă decorativă, datând din dinastiile Ming și Qing⁴⁸.

Între anii 1949–1950, profesorul Ștefan Nicolau a vândut Muzeului Național de Artă un număr de 74 de kakemono-uri, între care se găsesc și câteva exemplare chinezești. Pasionat și de arta orientală, acesta a cumpărat majoritatea lucrărilor de la Paris, ele reflectând gustul și preferințele personale ale colecționarului. Ulterior, revenit în țară, profesorul Nicolau și-a completat colecția prin cumpărarea unor valoroase exemplare din colecția Băgulescu (cea rămasă în posesia familiei, după expoziția de la Ateneu, din anul 1939).

În anul 1973, în cadrul unor operațiuni legate de lichidarea succesiunii Gheorghe Băgulescu, autoritățile române (prin Consiliul Culturii și Educației Socialiste) au achiziționat partea de moștenire ce revenea familiei sale, rămasă în țară. Astfel, Muzeului Național de Artă al României i-au revenit peste 400 de obiecte variate de artă chineză și japoneză (paravane pictate, gravură, ceramică, arme, sculptură și textile) și peste 900 de gravuri. Având în vedere faptul că proprietarul era considerat transfug, colecția sa nu a fost prezentată niciodată într-o expoziție specială care să-l readucă în atenția publicului și amatorilor de artă. Cel mai cuprinzător fond de pictură asiatică care urma să intre în componența muzeului, piesele colecționarului Băgulescu, au fost cumpărate, cu precădere, în Japonia. Preferința acestuia s-a îndreptat către stilurile tradiționale. Exceptând câteva lucrări datând din dinastia Ming, majoritatea celor care au ajuns în muzeu, aparțin ultimei dinastii Qing. Catalogul expoziției din anul 1939, evidențiază faptul că, inițial, colecția de pictură chineză era cu mult mai amplă, acoperind și epoci istorice mai vechi (dinastia Song, Yuan și variate piese Ming).

De subliniat faptul că orice tentativă de apreciere definitivă a valorii colecției Băgulescu, atât cea care a intrat în posesia Muzeului Național de Artă al României, cât și în totalitatea ei, rămâne inoperantă, atâta vreme cât nu mai avem la dispoziție toate piesele care o alcătuiau și care ar fi îngăduit o evaluare globală mult mai precisă. Rămâne însă dimensiunea sa de unicat între colecțiile românești. Aceste vestigii, existente în România, ar merita readuse în atenția publicului, printr-o nouă expunere.

În concluzie, putem afirma că prezența generalului Băgulescu în istoria colecționismului românesc reprezintă, pentru perioada interbelică, un caz singular în ceea ce privește conceperea expunerii colecției proprii într-o expoziție de anvergura celei de la Ateneul Român din 1939–1940, împreună cu elaborarea catalogului expozițional. Acest aspect, ca și conștiința valorii colecției sale, grație culturii de excepție, talentului literar și mai ales profunde cunoașteri și înțelegeri a spiritului nipon, sunt dovedite și de modul în care Gheorghe Băgulescu și-a conceput donațiile, dorind expunerea colecției ca un tot unitar, etalând un element de modernitate în încercarea de racordare a culturii noastre la cea europeană a timpului.

⁴⁸ Carmen Brad, *loc. cit.*

